

Az európai integráció és az EU legfontosabb intézményei

A II. világháború olyan mértékű traumát okozott Európában, hogy közös érdekké vált egy együttműködési rendszer kialakítása, egy újabb világháború elkerülése érdekében. Bár az egyesítés ötlete már a két világháború között is felmerült „Páneurópai Unió”-ként a franciák részéről, az akkori politikai légkör és Hitler hatalomra kerülése gyorsan eloszlatta ezeket a terveket. Churchill mondta ki először a háború után, hogy európai együttműködés nem jöhet létre Franciaország és Németország kibékülése nélkül. A két ország váratlan közelítése ösztönözte a **hágai kongresszus** megrendezését **1948**-ban, amelyben kihirdették a demokratikus Európa tervét. Ebből a kezdeményezésből nőtt ki **1949**-ben az **Európa (!) Tanács** tíz állam részvételével, mely kormányközi szervezetnek a célja az emberi jogok védelme és a demokratikus államrend fenntartása. Tartva a szovjet fenyegetéstől, az 1949-ben létrejött Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) újraindította nehéziparát, amit Franciaország először nem nézett jó szemmel, de **1950**-ben **Robert Schuman** francia külügyminiszter a békülés jeleként felvetette az „**Európai Szén- és Acélközösség**” tervét, melyben létrejönne a francia acél és a német szén közös piaca. Ez nem egy zárt együttműködés volt, hanem várták más országok csatlakozását is, amennyiben ők is egy közös fennhatóság alá helyezik nehéziparukat. Konrad Adenauer nyugatnémet kancellár örömmel fogadta a tervet, így a csatlakozási vágyukat kifejező Benelux államokkal és Olaszországgal együtt létrejött a közösség, melynek úgynevezett „**Montánunió**” szerződését **1951**-ben írták alá (1952-ben lépett érvénybe). Hamarosan további **gazdasági integrációs** ötletek vetődtek fel atomenergia és közös piac ügyében, így a hat tagállam **1957**-ben aláírta a **római szerződést**, melyben ígéretet tettek, hogy a következő tizenkét évben egy gazdasági térséggé alakulnak és azonos célokat képviselnek a nemzetközi kereskedelemben. Ezáltal létrejött az **Európai Gazdasági Közösség** (gyakori szinonimája: **Közös Piac**), illetve az atomenergia közösség is, amely csak **1958**-tól kezdte meg működését. A közösség dinamikus gazdasági fellendülést hozott a tagállamokban. Nagy-Britannia elzárkózott a Montánuniótól és az EGK-tól, viszont **1960**-ban amolyan integrációs „ellenszervezetként” megalapította az **Európai Szabadkereskedelmi Társulást (EFTA)**, melynek többek között Dánia, Svédország, Ausztria és Svájc is tagja lett. Ez a szövetség nem aratott akkora sikert, mint az EGK, így egyes tagjai előbb-utóbb kérelmezték a belépést az EGK-ba. Az 1970-es, 80-as években Nagy-Britannia, Írország, Dánia, Görögország, Spanyolország és Portugália csatlakozásával a „Közös Piac” a világ legnagyobb gazdasági közösségévé vált, amelynek szerepét már nem lehetett lebecsülni. A „Közös Piac” a **tőke, a szolgáltatások, az áruk és a munkaerő szabad áramlásán**, azaz a „négy szabadságon” alapul. A globális versenyben az integráció hatalmas gazdasági fellendülést eredményezett, versenyelőnyt jelentett a nemzetgazdasági léttel szemben. Az együttműködés az európai államoknak nagyobb súlyt adott a szuperhatalmakkal (USA-val való verseny, SZU jelentette fenyegetés) szemben. Az 1980-as években felmerült a mélyebb **politikai integráció** ötlete is a gazdasági mellett, amely az **1992-es maastrichti szerződés**hez vezetett. Hivatalosan ekkor született meg az **Európai Unió** (de csak 1993. november 1-től lépett életbe) és itt döntöttek a **valutaunió** (pénzügyi egység) létrehozásáról is. 1995-ben három korábbi EFTA-tagország (Ausztria, Finnország és Svédország) lépett be az EU-ba. Az **euró** valutát **2002**-ben vezették be, tizenkét országban lett ez a pénznem a hivatalos fizetőeszköz. Az euró máig nem minden országban van alkalmazva, ez függ egy adott ország gazdasági állapotától illetve azok preferenciáitól (Nagy-Britannia, Svédország és Dánia szándékosan tartotta meg a saját valutáját). Az **EU alapszerződése**, mely működését szabályozza, **2007-es** aláírása után **2009-ben lépett hatályba**.

Az EU-ból fennállása során egyetlen ország, az Egyesült Királyság lépett ki a 2016-os Brexit-népszavazást követően, hivatalosan 2020-ban. A britek belépését egyébként a franciák (de Gaulle) az 1960-as években kétszer is megvétózták, a britekben az amerikai gazdasági érdekek képviselőit látták, illetve féltették vezető szerepüket. Problémát jelentett a Brit Nemzetközösség és a Közös Piac összehangolása.

Az Európai Unió intézményi rendszereit nem mindig könnyű átlátni. 1993-as megalakulása előtt sok mai intézménye egymástól teljesen külön működött. A félreértést tetőzi az is, hogy több, ma független európai intézmény neve közel esik az EU egyik intézményéhez. Az **Európai Parlament** (Strasbourg, Franciaország) részt vesz az EU **jogszabályalkotási folyamatában**, ellenőrzi az EU intézményeit és részt vesz a **költségvetés meghatározásában**. Az **Európai Unió Tanácsa** (Brüsszel, Belgium), ahol a tagállamok miniszterei találkoznak, jogszabályokat alkot, jóváhagyja a költségvetést, kidolgozza a **EU védelmi és külpolitikáját**, összehangolja a tagállamok **gazdaságpolitikáját**. Az **Európai Bizottság** (Brüsszel, Belgium) kezdeményezi és végrehajtja a jogszabályokat, kezeli a költségvetést, és nemzetközileg képviseli az EU-t. Minden tagállam egy biztost küld a Bizottságba. Az **Európai Tanács** (Brüsszel, Belgium) a tagok állam- vagy kormányfőinek gyakori találkozója, ahol meghatározzák az **EU szakpolitikájának irányvonalát**, illetve a komolyabb vagy kényesebb ügyek kezelésével is foglalkoznak, de ez a testület a jogalkotásban nem vesz részt. Az **Európai Unió Bírósága** (Luxembourg, Luxemburg) értelmezi az uniós jogot, hogy minden államban ugyanúgy alkalmazzák. Az **Európai Központi Bank** (Frankfurt, Németország) az államok jegybankjaival együtt az **árstabilitás** megőrzésén és a **pénzügyi rendszer biztonságán** dolgozik. Azoknak az országoknak, ahol az eurót használják, nagyobb befolyásuk van az intézmény fölött, mint más tagállamoknak, amelyek csak az Általános Tanácsban vesznek részt. Végül a **Számvevőszék** (Luxembourg, Luxemburg) ellenőrzi az **uniós források** felhasználását, melyről éves jelentést készít. **1995**-ben létrejött a **schengeni egyezmény**, mely megszüntette a **határellenőrzést és útlevélkötelezettséget** több EU-tagállam között így a tőkével, a szolgáltatások és az árukkal együtt a munkaerő is szabadon áramolhatott. Fontos megjegyezni, hogy az EU nem minden tagállama vesz részt a schengeni egyezményben, viszont vannak olyan tagjai is, akik nincsenek az EU-ban, pl. Svájc, Izland vagy Norvégia. Az EU külön egyezményt tart fenn az EFTA megmaradt országaival is.

Összefoglalva: az EU három legfőbb szerve a törvényhozó Európai Parlament, a legfontosabb elvi döntéseket meghozó Európai Tanács és a döntéseket előkészítő / végrehajtó Európai Bizottság.

Az EU-ban rendszeresen **vita** zajlik a **föderáció optimális mértékéről** (A „nemzetek Európája”-e a cél, ahol a tagállamok stratégiai kérdésekben önállóak, vagy „föderatív Európát” kell megteremteni?) Pl. vitatott, milyen jogköröket kell átadni a közös intézményeknek, hiszen ez értelmezhető a szuverenitás feladásaként vagy veszélyeztetéseként. Valójában nem alakult ki közös európai nemzeti identitás és a közös intézmények demokratikus kontrollja sem igazán megoldott. További vita van a **nettó befizető és támogatásban részesedő tagállamok** között: előbbiek a költségvetés csökkentésében, utóbbiak a növelésében érdekeltek. Előbbiek – zömmel – a régi (általában fejlett) tagállamok, utóbbiak az új (gyakran szegényebb) tagállamok, pl. Magyarország. A támogatások közül az agrártámogatások teszik ki a legnagyobb összeget, ez a kis agrárszektorral rendelkező országoknak hátrányos. Az EU-nak nincs saját katonai ereje, a tagállamok nem feltétlenül érdekeltek a közös hadsereg megteremtésében.

Már a rendszerváltás során tervbe lett véve Magyarország EU-hoz való csatlakozása. **1989**-ben a **PHARE-programban** vettünk részt Lengyelországgal együtt, amelyben az EU elődjei **pénzügyi segítyt** nyújtottak hazánknak. A csatlakozási kérelem előtt még **társult tagi státust** kellett elnyernünk, amely **1994. február 1-ére** meg is valósult. A kezdeti gyors események több okból lassultak le. A EU éppen ekkor próbálta elmélyíteni a szorosabb integrációt, amelyben gondot jelentettek a frissen **demokratizálódott**, nehezen átlátható belpolitikájú, **posztkommunista** keleti országok. Az sem volt teljesen biztos, hogy Oroszország miként fogja kezelni érdekszférájának elvesztését. A helyzeten az sem javított, hogy az EU egyre növekvő számú posztkommunista országgal folytatott párhuzamos tárgyalásokat. A Magyarország csatlakozásáról szóló tárgyalások **1998-tól 2002-ig** tartottak. A magyar állampolgárok **2003 áprilisában 83,7%-os többséggel** szavazták meg a csatlakozást. Ugyanezen évben **Athénban** aláírták a csatlakozási szerződést, mely **2004. május 1-én lépett érvénybe**.